

kijajoukko vuonna 1954 teki Aristen johdolla matkan keskivepsäläisiin kyliin, etenkin Vilhalaan ja Vinglaan, oli mukana myös vepsäntaitoinen Petroskoin yliopiston opiskelija Maria Zaitseva, varmasti hyvänä oppaana. Myöhemmin hän on käynyt monet kerrat vepsäläismailla äidinkiellensä eri murteita muistiin panemassa, usein yksin mutta myös tutkijatoverien kanssa. Kesällä 1957 hän oli keskivepsän itäkylissä, varsinkin Pondalassa, instituutin työntekijän Šimjärven kylässä syntyneen Nikolai Ivanovič Bogdanovin kanssa. Vuoden 1959 tutkimusmatkalleen Zaitseva sai kumppanikseen vepsän tutkijaksi silloin valmistautuvan inkerinsuomalaisen Maria Mullosen. Ensimmäisen yhteisen matkansa nämä Mariat tekivät Zaitsevan syntymäkylään Šokšuun, mutta sen jälkeen he kiersivät yhdessä eri puolilla vepsän kielen aluetta, erityisesti sen itäisellä äärellä Pondalan, Kujan ja Voilahden kylissä. Päämääränä heillä oli ennen muuta vepsän kielen sanakirjan aikaansaaminen ja sen ohessa myös yhtenäisten kielennäytteiden kerääminen. Molemmat suunnitelmat he myös veivät päätökseen tarkokkaasti ja ihailtavan nopeasti: vuonna 1969 ilmestyi tekstikokoelma, v. 1972 sanakirja.

Kielennäytevalikoima »Obraztsy veps-koi retši» sisältää äänitteistä litteroituja tekstejä ja sanelun mukaan kirjoitettuja näytteitä keski- ja etelävepsän murteista, eniten ensin mainitusta murteistosta ja varsinkin sen itäkylistä. Useimmat tekstit ovat tuloksia Zaitsevan ja Mullosen yhteistyöstä vuosina 1962–66, mutta mukaan on otettu myös Matti Hämäläisen vuonna 1948 kirjoittamia Petsoilan tekstejä ja A. Mitrofanovan keskivepsäläisistä kylistä v. 1962 muistiin panemia runoja. Kokoelma on arvokas ja monipuolinen sekä kielellisesti että kansatieteellisesti. Kaikkiin teksteihin liittyy venäläinen käännös, joka on kokoelman laatijoille ollut vaativa työ.

Zaitsevan ja Mullosen laatima vepsän sanakirja on ensimmäinen ja toistaiseksi

– ehkä pitkäänkin – ainoa vepsän murteiden leksikko. Tämän 8 500 hakusanaa käsittävän sanakirjan aines on pääosaltaan keskivepsästä, eritoten sen itämurteista, ja itävepsäläinen muoto onkin sana-artikkelissa ensimmäisenä. Niukkimmin on äänisvepsäläistä ainesta. Lopussa on erittäin hyödyllinen kieliopillinen katsaus, senkin pohjana itävepsäläinen Pondalan murre.

Uraan kenttätyön, tekstin valmistelun ja sanakirjan laadinnan ohessa Maria Zaitseva on pitänyt vireillä muitakin tutkimusaiheita. Vähitellen valmistui vepsän kielen verbijohdoksia käsittelevä kandidaatinväitöskirja. Se tarkastettiin Tarton yliopiston historiallis-kielitieteellisessä tiedekunnassa 20. kesäkuuta 1966. Tämä olikin vepsän kielen tutkimuksen merkkipäivä, sillä samana päivänä esitettiin Tartossa myös toinen kandidaatin tutkimus vepsän kielen alalta, nimittäin Tiit-Rein Viitson glossemaattinen kuvaus äänisvepsän »ilmaisutasosta». Maria Zaitsevan tutkimusta suosittivat viralliset opponentit professori Arnold Kask ja dosentti Paula Palmeos julkaistavaksi, mutta vasta vuonna 1978 tämä lähinnä keskivepsäläiseen aineksen perustuva 176-sivuinen tutkimus »Suffiksal’noje glagol’noje slovoobrazovanije v vepsskom jazyke» ilmestyi.

Jo ennen verbijohdoksia käsittelevän tutkimuksen julkituloa Maria Zaitsevalla oli ollut valmisteilla vepsän kielioppi. Se tuli painosta nopeammin, vuonna 1981. Tämä 360-sivuinen teos pohjautuu sekin keskivepsään, tekijän niistä murteista – eritoten Šimjärven murteesta – tekemiin muistiinpanoihin. Teos on erinomainen täydennys E. A. Tunkelon toisin rakentuvaan Vepsän kielen äännehistoriaan (1946).

Seuraavaksi Maria Zaitseva tarttui vepsän kielen lauseoppiin, pohja-aineksenä nyt äänisvepsä. Tutkimus, jonka käsikirjoituksen hän on saanut valmiiksi, ei ole systemaattinen esitys vepsän lauseopista, vaan siinä käsitellään valikoiden eräitä vepsän syntaksin kiintoi-

Katsauksia

simpia kysymyksiä, kuten esim. rektioseikkoja.

On luonnollista, että Maria Zaitseva on — yhdessä virkakisarensa Nina Zaitsevan kanssa — huolehtinut aineksen hankinnasta Euroopan kielikartastoon vepsäläispisteistä, joita on eri puolilla kielialuetta kaikkiaan kuusi, nimittäin pohjoisvepsän Šoutjärvi ja Kaskesoja, keskivepsän Šimjärvi, Järvienkylä ja Voilaht sekä etelävepsän Šidjärvi.

Vepsän kieli on hiljalleen hiipumassa. Ei vepsäläisten joukko koskaan ole ollut suuri, esim. v. 1897 heitä laskettiin olleen vain vajaat 26 000 henkeä. Neuvostoliitossa viimeksi toimitetussa väestönlaskennassa v. 1979 vepsäläisten luku oli pudonnut 8 100 henkeen, ja heistä vepsän äidinkielekseen ilmoitti vain n. 3 100 henkeä. Väestötieteilijä Seppo Lallukan keräämien tietojen mukaan enin osa — lähes 3/4 — vepsäläisiksi itsensä ilmoitaneista asui v. 1979 Neuvosto-Karjalassa, mikä on tulkittava siten, että keski- ja etelävepsäläisten luku on kutistunut nopeasti. Esim. Leningradin alueella, siis keski- ja etelävepsäläisseuduilla, asui v. 1959 vielä 8 026 vepsäläistä, mutta v. 1970 kirjattiin heitä siellä enää 650. Näiden karujen tosiasioiden valossa on arvioitava sitä työtä, jota sodan jälkeen on itse paikalla eli vepsäläiskylissä tehty vepsän kielen tallentamiseksi. Kenttätöiden merkitystä nostaa suuresti myös se, että kerättyä uutta ainesta on runsaasti ja nopeasti saatu pätevällä tavalla käsiteltyksi ja julkaistuksi. Tämän työn kärkipäässä on pitkään määrätietoisesti ja tehokkaasti toiminut Maria Zaitseva, jota suomalaiset ystävät hänen merkkipäivänsä johdosta lämpimästi onnittelevat.

PERTTI VIRTARANTA